

Stedenlink Studiereis 2009

Bestemming: Manchester UK

Verslag

PS Alle presentaties en genoemde documenten staan op de bijgeleverde dvd.

Voorwoord van de voorzitter

Jaarlijks organiseert de stichting Stedenlink een studiereis. Deelnemers zijn bestuurders en ambtenaren van de leden (gemeenten en provincies) en personen die anderszins in het breedbandveld werkzaam zijn, met als perspectief het publieke belang. Deze keer was ook een aspirant lid mee: Dordrecht.

Doel van de reis is om buiten Nederland nieuwe ideeën op te doen, bestaande ideeën te toetsen en vooral ook onderling uit te wisselen hoe de verschillende steden en provincies er voor staan. Het oogmerk is om de gezamenlijk bestuurskracht op de thema's van *new generation networks* en van breedbanddienstverlening te versterken. In praktische zin, bij de uitvoering van projecten, worden ervaringen gedeeld en gezamenlijke afspraken gemaakt. Elk van de deelnemers had als 'huiswerk' een overzicht gemaakt van de situatie in de eigen stad. Daarmee was een goede basis aanwezig voor de sessies en kende de reis als het ware een 'vliegende start'. Zowel bestuurlijk als ambtelijk konden goede afspraken gemaakt worden, die direct na de reis al vrucht hebben gedragen.

Ik licht een paar zaken uit het programma:

DC10Plus, onze Engelse zusterorganisatie, heeft diensteninnovatie als doel prominenter in het vaandel staan dan Stedenlink. Iets waar we ons voordeel mee kunnen doen, want uiteindelijk gaat het Stedenlink immers ook om (open) diensteninnovatie en zijn de open netwerken het middel.

Qua infrastructuur loopt Engeland echter achter. Manchester heeft, geïnspireerd en ondersteund door Amsterdam, nu het voortouw

genomen om op dit punt dé showcase voor ‘connectivity’ te worden voor het Verenigd Koninkrijk.

De verhoudingen tussen publiek en privaat liggen in Engeland duidelijk anders dan in Nederland. Dat leverde interessante voorbeelden én inspirerende discussies op.

In ons contact met DC10Plus en met onze Engelse bestuurlijke collegae, hebben we samenwerking afgesproken. Want *Broadband* en de rol van overheden verdienen een duidelijker plek op de Europese agenda en zeker ook het belang van de stad als kristallisatiepunt voor innovaties. Kort na thuiskomst hebben we een gezamenlijk artikel gepubliceerd in de nieuwsbrief van de *European Broadband Portal* (The Manchester Match, zie de bijlage). Met **Eurocities**, waar lidgemeente Den Haag momenteel voorzitter is van de Working Group Broadband, wordt een vervolg voorbereid op het zgn. Broadband Manifesto uit 2005; destijds de Europese versie van het Stedenlink Manifest. Voor deze nieuwe policy paper levert ook Stedenlink input, onder meer de definitie van Next Generation Networks:

de netwerken moeten open zijn, symmetrisch
en qua capaciteit opschaalbaar.

Tijdens de studiereis zijn we uitgebreid ingegaan op de mogelijkheden die de **Crisis- en Herstelwet** gemeenten gaat bieden om een actieve rol te vervullen. Als bestuurders van Stedenlink hebben we dit jaar onze contacten ingezet om in Nederland het klimaat voor stedelijke bemoeienis met de next generation netwerken te versterken. Contacten met kamerleden en bewindslieden. Maar ook talloze contacten in ons Stedenlinknetwerk met veel organisaties, bedrijven en personen die op dit gebied in Nederland actief zijn. Het effect was ook te zien in diverse publicaties waarin wethouders het woord voerden over de kwestie.

Kort na de studiereis heeft de Tweede Kamer de **motie Vendrik – Van der Ham** aangenomen; een oproep aan het kabinet om

voortvarend te werken aan next generation netwerken. Een pluim voor de lobbyisten is op zijn plaats – zeker ook voor Stedenlink. Als voorzitter van Stedenlink heb ik met staatssecretaris Heemskerk hierover kunnen overleggen en de Stedenlink expertise aangeboden om snel zo'n plan van aanpak te maken. Deze is inmiddels in dank aanvaard en Stedenlink is er klaar voor!

In Nederland vervullen gemeenten, tezamen met provincies, een belangrijke rol als het om next generation netwerken gaat. Stedenlink pakt die rol met verve op. Ons bezoek aan Manchester heeft eens te meer duidelijk gemaakt dat innovatie in de steden begint. Dat realiseren we ons terdege, en daar gaan we in 2010 voortvarend mee door.

Eric Helder,
Voorzitter stichting Stedenlink

Pact van Manchester

De afspraak om gezamenlijk als *lokale overheden*, met steun van de *provincies*, een stevige rol te willen (blijven) invullen in de ontwikkeling van breedband, zowel in de infrastructuur als diensten met de ruimte die de Nederlandse en Europese wetgeving biedt.

Geïntroduceerd door Dirk van der Woude,
gemeente Amsterdam

Dag 1

woensdag 14 oktober 2009

Stedenlink Werksessies

Deze sessie heette gewoonlijk 'rondje steden' waarin we elkaar bijpraten over wat er waar gebeurt. Deze keer is een andere opzet gekozen; we zoeken kansen en knelpunten voor de komende periode. Elk van de gemeenten heeft vóór de reis een A4-tje gemaakt dat inzicht geeft in de breedbandsituatie (infrastructuur, diensten en andere projecten) in die gemeente. Dit overzicht is tevoren uitgedeeld en wordt in de ochtendsessie niet herhaald. Wel noemt ieder in de voorstelronde een punt waarvoor men speciale aandacht vraagt. Dat levert het volgende lijstje op:

- ❖ behoefte aan handvatten en checklists
- ❖ stevig blijven werken aan *open verbindingen*
- ❖ kennisdelen, samenwerken, samentreffen, samen leren
- ❖ breedbandbemoeyenis in de toekomst
- ❖ innovatie
- ❖ effecten van breedband, ook vertaald naar economische groei
- ❖ anti-cyclisch investeren en relatie naar de crisisaanpak Crisis- en HerstelWet
- ❖ de *cases* van Reggefiber/KPN
- ❖ Nederland in Europees perspectief
- ❖ thema van de duurzaamheid
- ❖ de *nutsfunctie* van een breedband-glas-infrastructuur en de "krachten" die zich daar tegen teweer stellen (willen *ramen*)

Deze thema's verdienen alle een gedetailleerde uitwerking. Voor een deel is dat voorzien in de bestaande documenten en activiteiten vanuit Stedenlink. Voor een ander deel is er de goede *lobby* om

punten te scoren. Overige thema's zullen passen in het plan voor 2010.

Deze selectie is natuurlijk beperkt en beoogt de toon aan te geven. Details staan in de bundel "Rondje Steden, de input vooraf" samengebundeld door Paul van Delft (Tilburg).

Verder heeft Hans Koenders (Enschede) in matrixvorm een overzicht voorbereid, waarin per stad de hoofdlijn is opgenomen. Vrijdagochtend wordt dit onderwerp vervolgd.

Breedband Rapport Eurocities

David van Keulen, gemeente Den Haag

Den Haag is momenteel de voorzitter van Eurocities, het netwerk van grote steden in Europa. In het bijzonder is David de voorzitter van de Werkgroep Breedband binnen het Knowledge Society Forum.

Deze werkgroep beschouwt 'breedband' als *universele dienst*, net als water en elektriciteit. David wijst op het belang van duurzaamheid en de economische spin-off. Er zijn tenminste twee essentiële vragen, namelijk wat is breedband en welke modellen worden gehanteerd. De werkgroep werkt momenteel aan een update van het *Broadband Manifesto* (destijds opgesteld naar het model van Stedenlink'; nu wordt er een zgn. policy paper geschreven.

Na de inleiding ontspint zich een aardige discussie over diverse onderwerpen:

- ❖ **Politiek:** Er moet een groter draagvlak voor deze materie worden gecreëerd via de G31/G4. Ook de veranderingen die de Crisis- en Herstelwet beoogt op deze punten moeten absoluut door het Parlement worden geloodst (*Frans Anton meldt in de marge dat vooral de Eerste Kamer extra aandacht moet hebben*).

- ❖ Infrastructuur: *Next Generation Access Networks (NGAN)*: de kern is *schaalbare structuur* die *onafhankelijk* (=open) en *symmetrisch* kan worden ingezet. Er volgt een enigszins technische verhandeling, die evenwel essentieel mag heten voor keuzes. De zogenaamde PON-topologie gaat uit van individuele glasfibers naar elk pand, na een wijkcentrale. De Point-to-Point-architectuur verlangt een onafhankelijke verbinding tussen leverancier en afnemer. Het 'goede' nieuws is dat de PON ingericht kan worden naar de gewenste architectuur.
- ❖ Steden dominant: Interessante notie is dat de STAD de motor is van de ontwikkeling, waar de investeringen in de kenniseconomie de beste garantie zijn voor behoud van welvaart en welzijn. Er trekken steeds meer mensen naar steden (zie pdf).
- ❖ Definitie Open Netwerk: De nota *Open Net Works* (Maarten Smidts, in opdracht van Stedenlink, 2009) geeft de gewenste definities. Volgens Arno voldoet nog geen enkel initiatief precies aan die definitie.
- ❖ Lobby: vastgesteld wordt dat KPN/Reggefiber ontvankelijk zijn voor opvattingen vanuit gremia zoals Stedenlink. Dit bevestigt KPN (Scheepbouwer) ook. De invloeden op de kabels UPC en Ziggo zijn indifferent.
- ❖ Discussie GPKL: belangen-verhoudingen. De GPKL bevecht het steeds maar openbreken van straten en wordt daarbij om begrijpelijke redenen gesteund door de 'kabel'. Dat staat op gespannen voet met de wens van *verglazing* als basisvoorwaarde voor toekomstige innovatie en economische groei.
- ❖ Staatssteun Vs MEIP: het is van belang om de betrokkenheid van de eigen gemeente steeds te wegen op een schaal tussen staatssteun (kan best geoorloofd zijn) en MEIP (market economy investor principle). Dat laatste is het "model Amsterdam" dat bevochten is in de Europese discussie. Inmiddels anticipeert Reggefiber op dat laatste model (die zijn ook niet gek).

- ❖ Haute de Seine: de enorme Franse steun in het departement Haute de Seine op basis van rurale gebieden zou nooit hebben gekund als (met name) ORANGE bezwaar zou hebben aangetekend. Sarkozy wilde dat niet.....!

In Keulen is er een vergelijkbare ontwikkeling; ook daar is geen klacht ingediend. Want de kern ligt in het indienen van een klacht. Anders “doet Neelie niets”.

Deze aangelegenheden hebben ook alles te maken met het landelijke contactpunt Staatssteun in Europa. Zonder in detail te treden, is het algemene beeld dat het Nederlandse contactpunt bij BZK (althans enkele jaren geleden) zich opstelde als ‘het knapste jongetje van de klas’; de Europese klas wel te verstaan.

ZOO: Zaaïen, Opkweken, oogsten

Arno Groenendijk

In zijn presentatie schetste Arno Groenendijk de ontwikkelingen van het breedbanddossier en de rol die Stedenlink, bestuurlijk of ambtelijk, daarbij heeft gespeeld. Er zijn het afgelopen jaar verschillende artikelen verschenen in de media, met uitspraken van diverse Stedenlink-bestuurders (o.a. Cees Bethlehem, Eric Helder, Gosse Hiemstra, Frits Huffnagel), al dan niet voorbereid vanuit Stedenlink. Deze vormen, met zaken als het Rapport open Netwerken en de input rondom Staatssteun, belangrijke ‘zaailingen’ voor de Stedenlink missie.

Enkele punten en discussie.

Belangrijk punt is het ‘borgen van de voorgenomen wijziging in de TelecomWet’. Het is de indruk van de aanwezigen dat de VNG als stakeholder te passief is. Onder haar vorige voorzitter Wim Deetman werd dit belang beter geborgd. Annemarie Jorritsma heeft wel interesse, maar weet vermoedelijk niet dat de VNG nauwelijks actief

is. Daar komt bij dat de werking van artikel 5.14 per gemeente zal kunnen verschillen. De VNG moet altijd een soort middenweg bewandelen en die is haast per definitie NIET passend. Stakeholders buiten de overheid zou je moeten zoeken bij bedrijfsleven (Eelco Brinkman) en MKB (Loek Hermans).

De missie van Stedenlink heeft alles te maken met *Open Networks*. Het NICIS gaat daar dit jaar samen met ons extra aandacht aan geven door exposure en persuitingen. Dit punt hebben we kunnen oppakken o.a. naar aanleiding van de Strategische Economische agenda van de G32 (o.l.v. voorzitter Eric Helder afgesproken met het Ministerie van EZ). Rol gemeenten en provincies moet daarin helder voor het voetlicht komen. Ook in de toekomstige college-akkoorden zou je dit belang graag zien terug komen. Voorwaarde is wel dat Stedenlink ook zichtbaar is voor de politiek. Het risico is dat Stedenlink anders een zuivere deskundigengroep wordt en de politiek/bestuurlijke relatie mist. Duidelijk melden in PR uitingen. Bij het bespreken van uitvoeringsvarianten van de missie kwam in de discussie Reggefiber dominant naar voren. De behoefte om namens Stedenlink, respectievelijk gemeenten vanuit één visie te spreken, werd wel gevoeld. De prijsdiscussie speelt daarin ook mee. De verwachting voor de triple is op termijn toch € 30 per maand per huishouden.

Toch is er in de gesprekken met Reggefiber zelden één Reggefiber. Dat hangt vaak af van de omstandigheden ter plaatse. Zo is er bij de ene gemeente een actieve woningbouwcorporatie en bij de andere doet de gemeente zelf het één en ander.

Naast Reggefiber is het zaak ook anderen te interesseren, zoals de kabels. TV is nog steeds lastig op glas en daarmee hebben Kabel Noord en Ziggo veel meer ervaring.

Het begrip Open Networks moet goed vervlochten zijn in Eurocities. Hiervoor ligt hier in Manchester een kans met de gastheer Dave Carter.

Breedbanddiensten blijven een belangrijk thema. De groei van diensten moet vooral worden gestimuleerd. Denk aan het dossier ICT en de Stad. Ervaringen van Kenniswijken (Eindhoven/Helmond, Enschede/Roombeek) leren echter wel dat het pushen van diensten niet werkt. Iemand deed de uitspraak dat een dienst waarop je niets verdient, geen zin heeft. Daar valt wat voor te zeggen, maar er ligt juist een kans door ‘verdienen’ breed op te vatten. Opbrengsten kunnen ook indirect zijn: lagere werkdruk van de eigen diensten, grotere burgerredzaamheid of betere cohesie in de wijken. Denk ook aan de *long tail*: digitale opslag en bandbreedte kosten weinig en kunnen een eindeloze variëteit aan diensten bieden.

Concluderend kunnen we zeggen dat Stedenlink een belangrijke rol speelt bij het zaaien, opkweken en oogsten van het Breedband- en Open Netwerken gedachtengoed, en dat het groeischema er steeds positiever uitziet.

We lunchen met gezonde low carb burgers, fish skewers, BLT's en chips in AllBarOne, gelegen tussen enkele kantoren en hippe kledingzaken, in het centrum van de stad.

Manchester, the Big Picture

In de middag is het tijd voor een brede introductie op de digitale strategie van de stad Manchester.

Creating Next Generation Digital Cities

Met Engelse bevoegenheid doet Dave Carter, directeur van de Manchester Digital Development Agency (MDDA), verslag van de activiteiten die zijn organisatie onderneemt. Als teammanager van Economische Zaken, een functie die hij tot 2004 vervulde, drong bij Carter het besef door dat de inzet van ICT macro-economische voorspoed en sociale cohesie bevordert. In 2004 begon hij dan ook met het verzelfstandigde ICT-team van het stadsbestuur aan het avontuur dat MDDA heet. In samenwerking met lokale en (inter) nationale partners uit de wetenschap, overheid en bedrijfsleven wordt sindsdien invulling gegeven aan de strategische missie tot digitale 're-generation' van de regio Manchester.

Manchester was de eerste grote industriële stad ter wereld. De stad heeft een enorme groei doorgemaakt tijdens de industrialisatie. Nu leven er 416.000 mensen in een regio van 2,6 miljoen. Het gevolg is een voortdurend proces van stedelijke vernieuwing en tot enkele jaren geleden: een enorm imago probleem.

In een levendig betoog toont Carter zich semi-visionair op strategisch niveau, een projecttrekker op operationeel niveau die zich door geen tegenslag laat ontmoedigen en een ware 'Mancunian' die mooie verbanden weet te leggen in de amorfe massa die we geschiedenis noemen.

Onderdeel van zijn 'digitale masterplan' is onder andere het aanbrengen van een infrastructuur die de hele regio voorziet van supersnel internet en via een 'open netwerk' – de Stedenlinkers knikken hier allen instemmend – industrie, onderzoeksinstituten en *community workers* in de gelegenheid stelt nieuwe diensten te ontwikkelen die de gehele gemeenschap ten goede komen.

De benefits van zijn programma moeten dan ook gezocht worden in e-inclusion en een verhoogde 'quality of life' van de plaatselijke gemeenschap, een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor 'digital business' en het imago van een duurzame, innovatieve stad in plaats van een grauwe, post-industriële, waardoor jonge creatieven en kenniswerkers eerder in Manchester zullen blijven.

De scepsis bij sommigen in zijn stad ten aanzien van het hoge ambitieniveau van de MDDA dient voor Carter juist als inspiratiebron. Hij schetst een treffende analogie met de economische voorspoed die de aanleg van een kanaal in 1734 – ook toen gerealiseerd met veel weerstand – voor Manchester teweeg heeft gebracht. De geschiedenis leert ons keer op keer dat bij investeren in infrastructuur de 'business' vanzelf volgt.

Carter wil stap voor stap zijn digitale strategie verwezenlijken. Met mini-networks wordt zichtbaar gemaakt welke diensten en business models er voor de brede community in het verschiet kunnen liggen. Door internationale samenwerking met o.a. EuroCities en de gemeente Amsterdam wordt lokaal en vanwege de centralistische Engelse financieringsstructuren vooral nationaal het bestuurlijk draagvlak vergroot voor de grote investeringen die de aanleg van de infrastructuur met zich meebrengt.

De nieuwe standaard van *connectivity* zal een verandering brengen in het lage competitieniveau dat momenteel de digitale dienstenmarkt in Manchester kenmerkt. De nieuwe mogelijkheden bieden een vruchtbare voedingsbodem voor innovatieve en startende bedrijven. Een Internet Exchange, zoals in Liverpool wel al gerealiseerd en een lokale 'Super Circle' van connectivity – met o.a. het grootse Media City als onderdeel – zal *smart working* en innovatie bevorderen en de internationale concurrentiepositie van Manchester structureel borgen. Aan de horizon daagt het beeld van een IP-City, een stad vol Intelligent Places, met breed beschikbare betaalbare, innovatieve diensten voor iedereen.

Neil Swannick, Councillor Milieu & ICT

Vanwege het 'last minute' afzeggen van spreker Jackie Potter, kon het volledige Stedenlink-gezelschap kennismaken met de verlichte inzichten van *Councillor* Neil Swannick, welke oorspronkelijk alleen een ontmoeting met de bestuurders hebben. Hij vertelde dat de stad de laatste jaren vooral bezig geweest is met de speerpunten duurzaamheid (*low carbon*) en het bevorderen van economische activiteit (*digital city*). De harde klappen die East-Manchester te verduren heeft gekregen in het tijdperk van de-industrialisatie, zijn deels opgevangen door de spin-offs van de Commonwealth Games. De internet *access* in die regionen is verbeterd en met de beschikbare fondsen kan gestart worden met open networks die de nadelen van digitale dienstenmonopolies zichtbaar maken en opheffen. Uiteindelijk is het doel om een in de UK ongekeerde breedbandcapaciteit te realiseren. Nationale gelden spelen een doorslaggevende rol bij de haalbaarheid van dit alles. Cruciaal hierbij is het electoraat te overtuigen van de rol van de overheid op een gebied waar de markt handelen nalaat en de investeringen fors zijn.

Carter voegt toe dat er een verschil is tussen business cases en business models. Met het laatste wil hij private partijen interesseren om mee te investeren in de toekomst van de digital city Manchester. Een multi-stakeholder entiteit zal het geheel uiteindelijk moeten gaan runnen.

www.manchesterdda.com

Open Innovation in, by and with the city

Jong, opvallend en veelzijdig. Die gedachten spoken door mijn hoofd wanneer ik de wetenschapper, directeur, wereldverbeteraar en filosoof Drew Hemment aan het woord hoor. De dromen van een adolescent, de eloquentie van een belezen grijsaard en de volhardendheid van een terrorist, schuilen in een voor ons orerend figuur. Zeer indrukwekkend.

 <p>Environment 2.0 Manchester 2010</p>		<h2>Environment 2.0</h2>
		<p>Influential exhibition of 30 major environmental artworks and has led to high profile invitations to events around the world</p>
		

Hij weidt voornamelijk uit over het jaarlijkse 'Future Everything'-festival in Manchester, waarvan hij de directeur is. Zes- tot zeventienduizend mensen komen hier jaarlijks op af. Het festival dient bij te dragen aan een nieuw stadsimago: *a bright, innovative, ultra-modern place of radical thinking*. Het festival heeft vele awards gewonnen en zorgt voor unieke partnerships tussen kunst, bedrijfsleven en technologie.

Vervolgens komt Drew met wat lastig te volgen projectvoorbeelden. Bellen blazen in de straten van Manchester, waardoor middels mobiele applicaties en maps de windstromen binnen de stad bepaald kunnen worden. Environment 2.0 – expositie van kunstwerken over duurzaamheid – was het thema van 2009. Binnen de gelieerde Social Technological Summit zijn verschillende mogelijkheden voor publieksparticipatie getest.

Met zijn uitleg over Environment 2.0 en biotagging – het door een community in laten brengen van de *wild life*: dataverzameling door een grote groep mensen, *a world wide network of one billion eyes* – wordt de ultieme drijfveer van Drew's activiteiten voelbaar. Gelukkig expliciteert hij deze zelf ook. Het is Drew's doel om de toekomst in het heden te brengen. Toekomstbeelden en -mogelijkheden kunnen nu gebruikt worden om het huidige sociale gedrag te veranderen. Denk aan duurzaamheid. Drew is *all about social change*. Hij orakelt nog wat voort over nieuwe projecten in 2010 en 2011: Adaptive Cities, New Mobilities, Open Data Cities en het Festival als een Living Lab.

Wat blijft hangen is de visie: *bringing the future into the present to bring about social change*.

www.futureeverything.org

Na deze zeer informatieve dag binnen is het lekker om even een flink stuk te wandelen en de stad te ervaren. Dave Carter, van oudsher geschiedkundige, neemt ons mee voor een wandeling naar het oude industriegebied van de Manchester, nu een hippe opkomende buurt en een fraai voorbeeld van Urban Regeneration.

Castlefield Urban Heritage Park

De oudste sporen van het ontstaan van Manchester gaan terug tot de eerste eeuw voor Christus. De Romeinen bouwden een versterking op de oostelijke oever van de Irwell rivier, genaamd Mancunium. Dit fort werd verschillende keren afgebroken en herbouwd en de laatste overblijfselen zijn vandaag nog te zien in het district Castlefield. Later hebben de Saxen er lange tijd vertoefd en in de Middeleeuwen was het gebied een hele tijd onbewoond.

Pas toen de stad in 1301 zijn Charter ontving, werd Manchester een handelsplaats. In de daaropvolgende eeuwen ontwikkelde de textielindustrie zich. Aanvankelijk werd vooral met wol gewerkt, maar toen ook katoen geïntroduceerd werd, kwam de stad in een industriële snelstroom terecht en werd Manchester al gauw een van de leidende industriesteden van het land.

Vanaf de 18de eeuw groeide de internationale handel en ook de technologische ontwikkeling bleef niet achterwege. Tijdens de Industriële Revolutie zagen de eerste met stoom aangedreven weefgetouwen het licht, wat het productieproces sterk verbeterde.

Voor de plaatselijke bevolking was het begin van de Industriële Revolutie echter een ander verhaal. Heel wat arbeiders kwamen van heinde en verre toegestroomd om werk te zoeken, waardoor de stad de bevolkingstoename amper nog de baas kon. Vooral leren en Oost-Europese immigranten, meestal Joden, vestigden zich definitief in de stad. Het gebrek aan huisvesting werd een ernstig probleem en de afwezigheid van drinkbaar water en rioolvoorzieningen maakten dat ziekten als cholera en tyfus er welig tierden. Ook de kindersterfte was enorm en de levensverwachting van volwassenen uiterst laag.

De 19de eeuw betekende groei en culturele ontwikkeling voor Manchester. De eerste Manchester Guardian werd gepubliceerd, de eerste passagierstrein ter wereld werd op de sporen gezet en het Manchesterkanaal werd als handels- en vervoersroute in gebruik genomen. Ook voor de bevolking brak een betere periode aan. De kiemen van heel wat fundamentele verbeteringen op sociaal vlak lagen in Manchester. Zo ontstond onder andere de 'Women's Social and Political Union' onder leiding van Emmaline Pankrust. De welvaart reflecteerde ook in het stadsbeeld en heel wat grote publieke gebouwen, waaronder het Stadhuis, werden opgetrokken.

Hoewel de textielindustrie in de 20ste eeuw tanende was, kon de stad bouwen op een rijk erfgoed waardoor Manchester tot op de dag van vandaag een even levendige metropool is gebleven. Ook is Manchester de voorbije decennia belangrijk geworden omwille van haar grootste voetb ploeg ter wereld, Manchester United FC, en niet te vergeten: de muziekindustrie, met namen als Joy Division, The Bee Gees, Simply Red en Oasis.

De laatste jaren van de 20ste eeuw hebben ook een belangrijke invloed gehad op het hedendaagse Manchester. In 1996 vernietigde een bom van het IRA een groot deel van het stadscentrum waarbij gelukkig geen doden, maar wel 200 gewonden vielen. Heel wat gebouwen uit de jaren '60 werden vernield of beschadigd. Het stadsbeeld is er ingrijpend door veranderd en dankzij internationale hulp werd de stad heropgebouwd tot het nieuwe en moderne centrum van vandaag. Dat men de 'creatieve klasse' hier koestert, is duidelijk.

Het Urban Heritage Park is het eerste stedelijk erfgoedpark van de UK. Het feit dat Manchester is ontstaan en gegroeid uit de bedrijvigheid in Castlefield geeft het gebied een goed historisch perspectief. Je vind er de oude *mills* (lijken niet op molens), spoorwegviaducten, kanaalsystemen en industriële bouwwerken. Het gebied heeft een urbane uitstraling, met veel metaal, water en

baksteen. De meeste gebouwen zijn nu volledig gerenoveerd en huisvesten kantoren, hippe bars en restaurants.

Wij warmen op in Dukes '92, een grote klassiek ingerichte pub, aan een van de kanalen. Daarna lopen we door naar The Ox, een zogenaamde gastro-pub, waar we fish 'n chips, rundvleespie en andere Britse traditionele gerechten eten. Via een kleine omweg wandelen we 's avonds naar het hotel, zodat we meteen ook een deel van het vernieuwde centrum zien.

Dag 2

donderdag 15 oktober

Meetup with DC10plus

In 'The Cube, centrum voor architectuur' hebben we een ontmoeting met de Engelse variant van Stedenlink, DC 10 Plus.

Allereerst geeft voorzitter Stephen Dodson, die niet alleen fan is van maar ook lijkt op een van de hoofdpersonen van Starwars, een presentatie over de wapenfeiten van DC10Plus. Het begon in Engeland met hun eigen Kenniswijkwedstrijd, de *Digital Challenge* "... aimed to identify a national showcase for ICT innovation and set a vision required to create a truly digitally enabled society". De winnaar daarvan was Sunderland, het Helmond van Albion. De tien deelnemende steden hebben zich vervolgens verenigd om samen te werken aan de verdere ontwikkeling van de *digital challenge*, dat is: de inzet van nieuwe technologieën voor en door lokale overheden.

Eén van de leidende thema's voor DC10 Plus is het bestrijden van sociale uitsluiting, *eInclusion*. Andere onderwerpen zijn: onderwijs, werkgelegenheid, zorg en CO2-reductie. Inmiddels is het "*a collaborative network of over 1000 local authorities and their partners dedicated to creating partnerships, sharing best practice and developing new initiatives*".

Citizen need en *consumer demand* zijn uitgangspunten van beleid. Vervolgens gaat het bij DC10Plus om effectief, efficiënt en *collaborative* partnerschap. Leidende principes zijn de 4 c's: *capacity, connectivity, content and cost*. En dat alles leidt uiteindelijk tot de noodzaak van *next generation access* (NGA). En NGA zorgt op zijn of haar beurt tot *connected cities* en *connected people*.

Grootste verschil met Stedenlink is dat de resp. steden rondom thema's gezamenlijke projecten doen (met Rijksgelden)

gericht op diensten(ontwikkeling), en dat infrastructuur nog maar sinds kort een rol speelt. Wat ook weer niet verbaast gezien het Britse geloof in marktwerking.

Vervolgens kondigt de voorzitter van Stedenlink de wereldpremière aan van de Engelstalige Stedenlinkfilm. Waar wij onder de indruk zijn van de 'gebruiksgeörienteerde' DC10plusvideo, zijn de Engelsen onder de indruk van onze film. Een combinatie van beide zou ideaal zijn: iets voor het projectbureau om op te puzzelen.

David van Keulen geeft daarna de stand van zaken weer van de binnenkort vast te stellen Policy paper van Eurocities. Hierna barst er een discussie los over *ftth*, *incumbents*, leiderschap en de rollen van lokale en nationale overheid en *community initiatives* (*Power to the People* zou John Lennon hebben gezegd).

In de discussie blijkt dat leden van beide netwerken behoefte hebben om meer samen op te trekken. Voor de Engelsen geldt dat ze graag onze glasvezelkennis willen benutten, wij kunnen weer leren van hun dienstenontwikkeling en –implementatie. Ook sluit DC10plus zich graag aan bij de lobby in Brussel voor een rol voor local governments in de uitrol van Next Generation Access networks; de leden hebben kennis genomen van de input van SL in Brussel op het Staatssteun dossier. Tevens zullen beide netwerken input leveren voor en zich scharen achter de policy paper die voor Eurocities Knowledge Society Forum wordt ontwikkeld.

Onze voorzitter besluit de discussie met de constatering dat het niet gaat om technologie maar om mensen. Beide netwerken spreken plechtig af om een samenwerking aan te gaan onder de voorlopige werktitel: The Manchester Match. Tenslotte dankt hij *on behalf of the group* de DC10plus delegatie voor de ontvangst en overhandigt als een *token of our appreciation* de bekende spiegeltjes en kraaltjes. Als klap op de vuurpijl wordt nog een serie groepsfoto's gemaakt.

www.dc10plus.net

Manchester & Salford Quays reinvented

Herstructurering Manchester via PPS

Na een ruime koffiepauze komen we terug in The Cube voor een presentatie door John Lorimer, hoofd van het Capital Programme van Manchester en daarmee hoofd van de totale herstructureringsopgave van de stad. Hij vertelt een inspirerend verhaal over de holistische aanpak van de herstructurering. Onze bestuurders halen hun hart op aan zijn visie op en invulling van 'publiek-private samenwerking'.

Lorimer is zich zowel bewust van de planning, de budgetten als van de impact van ingrepen en de gevolgen van mogelijke vertragingen voor de bewoners van de stad. Concreet: als een school te laat wordt opgeleverd, dan is dat desastreus voor de leerlingen van die school, die toch al niet zo'n sterke uitgangspositie hebben.

De herstructurering wordt grotendeels uitgevoerd door lokale bedrijven. Bij de Europese aanbestedingen is kwaliteit leidend en lokale bedrijven rollen dan vaak als beste uit de bus.

Lorimer stopt ook veel energie in echte samenwerking. De relatie met de uitvoerder is meer dan een opdrachtrelatie: het zijn partners. Dat betekent dat vooraf veel tijd wordt gestopt in het leren kennen van de bedrijven: door langs te gaan, veel te praten en duidelijke afspraken te maken. Hij geeft er ook de voorkeur aan om financiële afspraken te maken. Aan aannemers die te krappe begrotingen indienen om een aanbesteding te winnen en vervolgens met tal van meerprijzen komen, heb je niets.

Lorimer is een gedreven man die met passie voor de stad aan de herontwikkeling werkt. Hij nodigt ons van harte uit om een paar dagen mee te lopen en zelf te ervaren hoe zijn team het aan pakt. Hoewel dit onderdeel weinig te maken heeft met onze 'core' business, blijkt het een uitermate interessante bijdrage voor iedereen die met complexe externe financiering stoeit.

Salford Quays

Met de metro reizen we af naar Salford, een voorstad van Manchester en de plek waar de iconen van Manchester te vinden zijn: The Lowry, het Imperial War Museum van architect Daniel Liebeskind en MediaCityUK, dat nog in volle aanbouw is.

We lunchen in het Imperial War Museum, vanwaar we een prachtig uitzicht hebben op het vernieuwde havengebied. Na de lunch is er tijd om nog even de tentoonstelling en de indrukwekkende BigPicture Show te bezoeken: ieder uur wordt de gehele tentoonstellingsruimte verduisterd en via kolossale projecties op de wanden en audiomateriaal (interviews, geluiden, berichtgeving) wordt een thema neergezet.

Herstructurering Salford

In de namiddag ontmoeten we Chris Farrow, een oud-gediende in de herstructurering (oa. London Docklands) en huidige CEO van Central Salford, de PPS die de herstructurering van Salford stad en haven begeleid.

Salford maakt volgens Farrow een bijzondere tijd door, ondanks de crisis wordt er nu meer geïnvesteerd dan enige andere voorgaande periode. Deze investeringen worden voor een belangrijk deel gedaan door de private sector.

De herstructurering die plaatsvindt betreft het oude havengebied van Salford / Manchester. Hier kwamen de grote schepen aan die over het kanaal naar de grootste 'binnenhaven' van het Verenigd Koninkrijk gingen. Ideeën, die eerder in de Docklands London werden gebruikt zijn hier ook van toepassing, niet in de laatste plaats omdat de projectleider dezelfde persoon is.

Bijzonder detail is dat het ook de locatie was, waar Buffalo Bill zijn permanente plek kreeg in Europa. Na deze eerste vorm van 'massa-entertainment' komt nu de moderne equivalent daarvan weer terug naar het gebied met de BBC, die hier onder meer studio's gaat realiseren. Een megaproject.

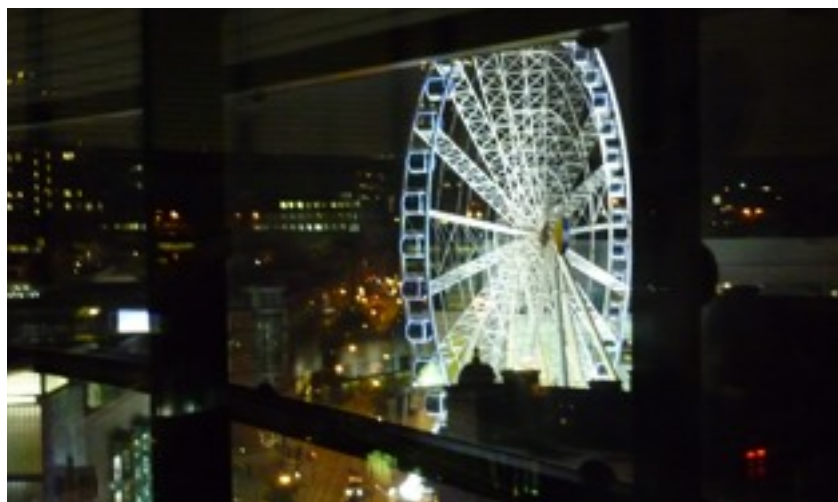
Voor de herstructurering zijn kunst en cultuur de basis. Creativiteit is volgens Farrow de basis waarop kan worden teruggevallen, interactie tussen mensen is daarbij zeer belangrijk. Op dit moment vinden er al 2x zo veel mensen een baan in het gebied dan in de hoogtijdagen van de haven.

Voor wat betreft de BBC bestond er politiek al langer de wens om meer een nationaal bedrijf te worden. Er waren vestigingen in Wales en Schotland en in London, maar niet in andere delen van Engeland. Uiteraard barstte er een concurrentiestrijd los, waar zowel Manchester als Salford aan meededen en uiteindelijk wist Salford het te winnen van Manchester. Mede dankzij de universiteit die naar het gebied komt, maar ook andere voorzieningen die in het gebied gerealiseerd worden zoals restaurants, goed openbaar vervoer, zorgvoorzieningen en onderwijs.

Media City is belangrijk voor Salford omdat media een groeisector in de regio is. Niet alleen radio en TV, maar ook de computer en diverse mobiele platforms zijn daarbij bepalend. Het meest belangrijke daarbij is niet de hardware, maar de content. Daarom wordt er door Japanse en Koreaanse hardware leveranciers niet alleen geïnvesteerd in studio's in eigen land, maar ook in Hollywood om hun apparaten goed te kunnen blijven verkopen. Wat een verschil is tussen Salford en de mediaparken in Azië is dat Salford met name gefinancierd wordt door de private sector en niet door de overheid. Hopelijk is dat een doorslaggevend verschil.

De verhuizing van de BBC heeft veel impact: personeel moet verhuizen van London naar de omgeving van Manchester. Toch is 48% bereid dat te doen. Omdat ook de beleidsmakers van de BBC naar Salfords komen en dus veel beslissingen hier genomen gaan worden en er ook op termijn goede vakmensen nodig zijn, investeert de BBC mee in het onderwijs en zorgt ze voor *apprentice-ships* waar (jonge) mensen het vak van ervaren mensen kunnen leren.

De plek moet meer worden dan een *quick visit*. Om er voor te zorgen dat het een gebied wordt waar mensen blijven en niet na hun bezoek aan het Imperial War Museum of MediaCity weer de bus in stappen, wordt ook gekeken naar manieren om nabij het water een beter verblijfsklimaat te realiseren. Het idee is dat er een aantrekkelijke natuurlijke verbinding langs het water komt naar Manchester.

Een andere verbinding met Manchester loopt via Chapelstreet. Nu een weinig inspirerende weg waarlangs je snel weer in Manchester bent. Het is de bedoeling dat ook deze straat verlevendigt, zodat bezoekers langer in Salford blijven. Met verschillende maatregelen probeert de gemeente de nu reeds aanwezige "creatieve bedrijven" daar vast te houden. Zo wordt getracht om met goedkope huisvesting te zorgen dat deze bedrijven in het gebied blijven. Een zorgpunt is wel dat er goed en betaalbaar personeel is in Manchester, maar dat de kosten voor datatransport erg hoog zijn. Voor kantoorbedrijven die alleen cijfertjes uitwisselen is dat niet erg, maar voor bedrijven in de mediasector wel. De BBC kan ook op dat terrein voor een doorbraak zorgen, een dusdanig groot bedrijf zorgt voor haar eigen netwerk. Hopelijk kan de rest van de bedrijvigheid daarvan meeprofiteren.

Farrow geeft ons als wijze les mee dat de overheid als eerste moet investeren, zeker nu omdat over een half jaar ook het geld in de publieke sector op is. Een interessante presentatie van een zeer gedreven man.

www.centernalsalford.com

Met de metro reizen we terug naar het centrum. Er is wat ruimte om de stad in te gaan. 's Avonds eten we in het restaurant op de bovenste verdieping van Urbis. Met prachtig uitzicht op Manchester *by night*.

Dag 3

Vrijdag 16 december 2009

Stedenlink Werksessie: deel 2

Het Bestuur kwam samen voor een bestuursvergadering in het hotel. Een deel van hetgeen is besproken, is terug te vinden in het voorwoord door Eric Helder. De overige deelnemers gingen verder met het huiswerk van de woensdagochtendssessie: wat zijn de belangrijkste punten voor de komende periode?

De insteek is tweeledig:

1. De samenvattende **matrix** die gebaseerd was op het voorwerk van elk van de gemeenten moet worden gecompleteerd, zodat daarmee feitelijk een deel van het Jaarverslag Stedenlink 2009 gereed is.
2. De woensdagsessie gaf heel veel beelden en verwachtingen en plannen. De gedachte was deze vrijdagssessie te gebruiken om de **thema's** net wat scherper te benoemen. Het gezelschap had er immers twee nachtjes over kunnen slapen. Het resultaat van dat werk is een voorschot op het Werkplan 2010 van Stedenlink.

Matrix

De matrix was uitgeprint, maar onvoldoende overzichtelijk in layout. Na een eerste vingeroefening om "cellen" in te vullen, werd besloten de matrix na de reis aan ieder toe te sturen om vollediger te maken.

Thema's

Het vertrekpunt zijn de opgesomde punten uit de woensdagochtend sessie:

- ❖ behoefte aan handvatten en checklists
- ❖ stevig blijven werken aan *open verbindingen*
- ❖ kennisdelen, samenwerken, samentreffen, samen leren

- ❖ breedbandbemoeyenis in de toekomst
- ❖ innovatie
- ❖ effecten van breedband, ook vertaald naar economische groei
- ❖ anti-cyclisch investeren en relatie naar de crisisaanpak Crisis- en HerstelWet
- ❖ de cases van Reggefiber/KPN
- ❖ Nederland in Europees perspectief
- ❖ thema van de duurzaamheid
- ❖ de nutsfunctie van NGN en de 'krachten' die zich daar tegen teweer stellen (willen *ramen*)

In de discussie die volgt, schuiven de panelen. Waar woensdag het kennisdelen / afstemmen / overleggen hoog scoorde, was er nu een groter gevoel van *actie*, van *doen*. Uitgebreid is gesproken over de toegevoegde waarde van Stedenlinkactiviteiten en de socio-economische toegevoegde waarde van breedband. Pleidooi werd gehouden om vooral te gaan monitoren: 'meten is weten'. Ook werd vastgesteld dat er gemeenten zijn die de verglazing *is overkomen*. Er zijn nog vele gemeenten die het *nog overkomen* moet. Hoe ga je dat organiseren en hoe kom je tot een gezamenlijke actiegerichte strategie om te komen tot NG(A)N's. Dat vraagt fijnzinnig handelen in het bestaande krachtenveld van KPN en kabelaanbieders en bedrijven als Reggefiber. Daarbij gebeurt het feitelijk in de steden, maar de provincies kunnen de processen uitstekend ondersteunen (Friesland, Limburg, Overijssel, Gelderland).

Afgesproken is dat met de gemeenten waar Reggefiber actief is, wordt overlegd hoe te komen tot 'vereende krachten'. Dat kan bijvoorbeeld door een investeringsvehikel (-fonds/contract coördinator) op te tuigen en samen op te trekken in de onderhandeling met Reggefiber. Het Stedenlink projectbureau komt met initiatief voor nader overleg.

Input voor Stedenlink werkplan 2010

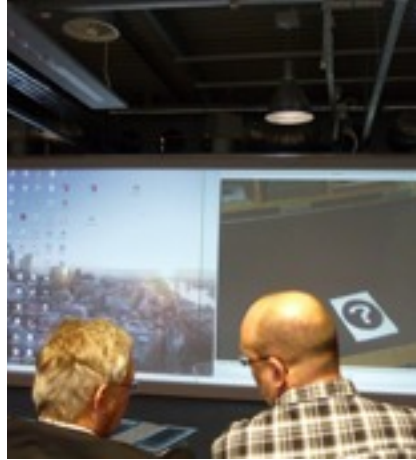
De volgende themalijst kwam tot stand. Met de kanttekening dat het projectbureau daarin nog wat toelichting en verschuiving zal moeten aanbrengen.

1. Aandacht voor de politieke wisseling in de gemeenten in het voorjaar van 2010.
2. Opzetten van een praktisch gerichte strategie om te komen tot NG(A)N's; daaronder valt ook het geheel van de toegevoegde waarde van breedband en breedbandnetwerken aan de 'samenleving'.
3. Opbouw van een goed monitoringsysteem.
4. Thematische aanpak blijven omarmen om breedbanddiensten te stimuleren; wel is het zaak de juiste tactische stappen te zetten.
5. Duurzaamheid: *groene datacentra*, maar ook de winst van *glas* boven *koper*.
6. Het geheel van de noodzakelijke lobby in Nederland en in Europa; met annex de juridische inspanningen.

Na afloop blijkt dat deze wensen goed passen in de afspraken die tijdens de bestuursvergadering zijn gemaakt.

Het projectbureau zal op grond van beide sessies een voorstel doen voor het werkplan 2010.

Digital Media R&D centre Sandbox

Na een bustocht van ongeveer een uur door het groene landschap van noordwest-Engeland komen we aan in Preston waar de University of Central Lancashire (UCLAN) is gevestigd. De UCLAN is de zesde universiteit van het land. Op de 4e verdieping is de multifunctionele ruimte van Sandbox gevestigd. Sandbox is een dynamisch nieuw en onafhankelijk initiatief van de UCLAN waarin een breed scala aan creativiteit, kennis en vaardigheden bij elkaar is gebracht om innovatie en samenwerking mogelijk te maken. De Sandbox vestiging is zowel een creatieve faciliteit als een digitaal media R&D lab.

We worden onthaald door Simon Robertshaw, de creatieveling die tevens directeur van het centrum is. Overal staan zitelementen, driehoekige whiteboard pilaren, bakken met lego en toch wel spectaculair, twee 6 meter lange schermen. Terwijl wij ons te goed doen aan een bijzonder prettige lunch, wordt aan een van de tafels nog een overleg van een groepje jonge creatieven afgerond.

Sandbox is nu ruim 18 maanden operationeel. Het is gefinancierd met 2 miljoen Pond door de UCLAN. Het Sandbox team bestaat uit 10 personen. Door innovatieve commerciële opdrachten genereert het Sandbox team extra inkomsten om uiteindelijk op eigen benen te kunnen staan. Het idee is om het Sandbox principe op verschillende locaties in Europa op te gaan zetten.

Simon Robertshaw legt de werkwijze van Sandbox uit. Dit doet hij aan de hand van een presentatie die ontwikkeld is in RED, een visuele applicatie die gebruik maakt van een enorm groot presentatiescherm van 3 projectors naast elkaar. Met RED zijn verbanden te zien en is interactiviteit mogelijk met het publiek door

middel van foto's die verstuurd worden via mobieltjes en input via draadloze toetsenborden. RED wordt vooral gebruikt bij workshops, zodat heel snel input vanuit het publiek verzameld kan worden.

Workshops beslaan een groot deel van de werkzaamheden van Sandbox. Per sessie wordt gebruik gemaakt van traditionele en nieuwe, soms zelf ontwikkelde technieken, zoals post-its, RED, Lego Serious Play, Casino Chips en vele andere methodes. Het gaat uiteindelijk om het in korte tijd bereiken van resultaat via nieuwe manieren van benadering en inzichten.

In het Media & Innovation Lab ontwikkelt Sandbox nieuwe technieken die door middel van projecten uitgewerkt worden. De volgende voorbeeldprojecten gepresenteerd:

- ❖ Cultural Mapping: in dit project wordt door middel van stickers, tekeningen, storyboards en mobiele telefoons een complex aan communicatie samengevoegd. Bewoners geven hiermee inzicht in de manier waarop zij hun omgeving ervaren en waarderen: informatie die meteen via internet in het juist format beschikbaar komt aan stedelijke planners.
- ❖ Wheelchair project: in dit project worden de dagelijkse problemen van rolstoelen op straat inzichtelijk gemaakt door een speciale applicatie op een mobiele telefoon. Ook met online data format.

Mooie concrete uitwerkingen die mensen op creatieve manieren bij elkaar brengen en helpen problemen inzichtelijk te maken en de juiste oplossingen te vinden. Het Cultural Mapping project wordt ons trouwens in het Nederlands uitgelegd: de bedenker, Janine Huizinga, is Nederlandse en oud-directeur van De Waag. Tijdens haar sabbatical is ze bij Sandbox gestrand.

sandbox.uclan.ac.uk

Een verfrissende en absoluut inspirerende afsluiting van drie dagen bijpraten, leren, lobby's voorbereiden, afstand nemen, netwerken en concrete afspraken maken. Op naar het vliegveld!

Belangrijk Nieuws

Twee weken na de studiereis werd bekend dat de volgende motie door de kamer is aangenomen.

Zou het Pact van Manchester zo snel zijn werk hebben gedaan?

MOTIE VAN DE LEDEN VENDRIK EN VAN DER HAM

Voorgesteld 29 oktober 2009

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat een snelle modernisering van de breedbandhuisaansluitingen wenselijk is om de digitale koppositie van Nederland te behouden en verdere verduurzaming van de economie te bevorderen;

overwegende, dat voornoemde modernisering een grote bron van werkgelegenheid is en een nieuwe impuls behoeft, mede als gevolg van de huidige recessie;

overwegende, dat ook de Europese Commissie principes van schaalbaarheid, toekomstvastheid en openheid van aansluitnetwerken van essentieel belang acht;

overwegende, dat voor- en cofinanciering en/of participatie door overheden een stimulans is voor de verdere ontwikkeling van een volgende generatie aansluitnetwerken;

verzoekt de regering om in het voorjaar van 2010 met een uitgewerkt plan te komen hoe in Nederland in de komende vijf tot tien jaar voorzien wordt in een landelijk dekkende aanleg van de volgende generatie aansluitnetwerken en daarbij, ook in de tussenliggende tijd, een actieve rol te erkennen en te ondersteunen van decentrale overheden,

en gaat over tot de orde van de dag.

Vendrik
Van der Ham

Bijlage: Serious Play van LEGO

achtergrond

Hoe kun je spelenderwijs vergaderen? Met deze vraag liep in 1997 Kjeld Kristiansen rond, de CEO en eigenaar van LEGO Company, en bovendien kleinzoon van de oprichter. Hij was op dat moment niet bepaald vrolijk. De vergaderingen, waarin de strategie van zijn bedrijf bedacht en aangescherpt moest worden, waren saai en voorspelbaar. Niet handig voor een organisatie, waarin alles staat of valt met creativiteit en verbeeldingskracht. Deze vergaderingen moesten dus anders. Daarom vroeg hij zich af: hoe richt je een ontmoeting tussen mensen die met elkaar in gesprek willen over een complex issue zo in, dat er energie en creativiteit in de brouwerij komt?

Om een antwoord te vinden ging hij samenwerken met twee professoren van de Lausanne Business School in Zwitserland die met dezelfde vraag bezig waren. Ze verdiepten zich in theorieën over hoe volwassenen leren en kwamen er al snel achter dat ze daarin niet zoveel verschillen van kinderen: mensen leren door te spelen. Een kind in een zandbak houdt zich namelijk spelend met serieuze zaken bezig. Al bouwend en scheppend maakt het modellen van de werkelijkheid, experimenteert ermee, maakt fouten, begint overnieuw, kijkt af bij leeftijdsgenoten. Het speelt, doet alsof, maar is ondertussen hard aan het leren hoe de echte, complexe wereld in elkaar zit.

Volwassenen zijn niet anders (ook al doen we vaak alsof we dit stadium voorbij zijn). Wij leren in het algemeen ook door *trial* en *error*, door te pielen, te prutsen en weer opnieuw te beginnen. Zonder een mooi plan of strak schema. Gewoon door te gaan doen.

Het inzicht dat ook volwassenen leren door te spelen, gaten deze drie heren in een methodiek die ze net zo lang testten in organisaties totdat ze het in 2002 LEGO Serious Play noemden en in de markt konden zetten. Bedrijven die wilden nadenken over

strategie of teams, die zichzelf wilden evalueren konden deze workshopformats gebruiken, om gedurende één of twee dagen eens een totaal andere taal te gaan spreken dan in de traditionele vergadervormen gebruikelijk was. Met LEGO bouwen in plaats van abstract praten. Verhalen vertellen in plaats van discussiëren. Het oplossende vermogen inschakelen in plaats van het probleem te analyseren. Spelend issues tackelen die te complex zijn om ze pratend vlot te trekken.

Met succes. LEGO Serious Play wordt nog steeds gebruikt binnen LEGO Company en wordt buiten LEGO ingezet door bedrijven in allerlei soorten en maten, in 23 landen.

<http://www.innovatieorganiseren.nl/innovatie-en-management/spelenderwijs-vergaderen-met-lego-serious-play/>

<http://sandbox.uclan.ac.uk/>

Bijlage: The Manchester Match

artikel

Dutch Stedenlink and British DC10plus network lighting the future
In October, during the annual Stedenlink study trip, two city networks with the mutual aim of promoting and developing the Information Society, met in Manchester: STEDENLINK and DC 10Plus.

Stedenlink, a Dutch foundation of municipalities and provinces, that shares the view that, like drinking water and energy, broadband is an essential prerequisite for a competitive local, regional or (trans) national economy. That broadband 2.0 requires "open" next generation fibre optic access networks be built as soon as possible. Stedenlink cities represent 6 million of a total of 16 million Dutch citizens.

Digital Challenge 10plus Network aims to promote social, economic, environmental and better service delivery through the use of technology. It is a collaborative network of local authorities and their partners dedicated to creating partnerships, sharing good practice and developing new initiatives. The DC10plus network has over 2000 subscribers including public, private and third sector organisations from across England.

Stedenlink not only promotes the roll out and deployment of open networks, and the implementation of broadband services, they also lobby at the European level. In June, Stedenlink submitted comments to the European commission, on the proposed "Community guidelines for the application of State Aid Rules in relation to rapid deployment of broadband networks".

The Stedenlink message is clear:
no Information Society without true broadband services, no true broadband services without Next Generation Access Networks (NGA's), no rapid roll out of these networks without a role for cities.

For some areas it may be the case that state aid may be a good intervention. We quote from the comments to the Commission (courtesy of Houthoff Buruma, legal expert J. Doeleman).

Top or not?

Why is the Netherlands, a Member State that has 95% coverage (homes passed) by both copper and cable, not satisfied being in the top 3 of Broadband Countries? It should be noted that the competing "first generation" access networks have been the result of historical accident, rather than design. In addition, both networks have been built by public authorities. Ensuring competition on and between existing networks is an entirely different challenge than ensuring the rollout of new 'next generation' access networks enabling broadband 2.0, meaning networks allowing for symmetrical download and upload speeds (far) in excess of 100 Mbps that are 'always available to every subscriber, simultaneously'.

Only Open Access fibre optics Networks are future proof NGAs. And that's what we call Broadband. Never before has the privatised eCommunications sector been faced with a paradigm shift, requiring entirely new access networks to be built. The risk of 'remonopolisation' has been rightly highlighted by many commentators, but the unique opportunity to shape the conditions for a truly welfare enhancing competition has not been given the attention it deserves.

Stedenlink calls upon the Commission to use its tremendous reservoir of economic expertise, regulatory know-how and intellectual power to focus on precisely that once-in-a-lifetime opportunity. The only way for (local) government in the Netherlands to warrant that NGA's will be built at all, and that NGA's will be designed and operated as open networks, is to build them themselves, either with (Public Private Partnership, 'PPP') or without private partners, and either with or without State aid. An introduction on the issues at stake, very useful for (government) Broadband beginners and professionals, plus four business models to achieve

NGAs, are explained in the letter to the commission. The full comments can be found at: (http://ec.europa.eu/competition/consultations/2009_broadband_guidelines/stichting_stedenlink_en.pdf).

The DC10plus network cites Next Generation Connectivity as one of their seven core workstreams as they work towards full eInclusion. The city of Manchester is coordinating the work on NGAs with the aim of demonstrating a compelling case for public intervention to develop NGA networks based on Fibre (to the Premises – FttP) and advanced wireless based on local/ regional initiatives. The main focus of Manchester’s work is developing a Living Lab model to act as a test bed, and providing the core elements of the business case for NGA innovation within local/regional initiatives.

As part of the network activities, both Stedenlink and DC10plus will continue the exchange and sharing of experience and expertise both from within their own members and external initiatives in the respective countries and the rest of the EU. Looking for scalable and transferable successes in order to accelerate the growth and take up of next generation connectivity.

In Manchester, both the DC10plus and Stedenlink networks decided to partner not only for the exchange of good practice, but also on next generation connectivity policy issues, such as state aid, procurement and regulatory frameworks. The two networks will also partner with the Eurocities Knowledge Society Forum (www.eurocities.eu).

Stedenlink member The Hague is currently the coordinator for the Eurocities Working Group on Broadband, the group is building a policy paper to be issued later this year.

We will keep you posted on this issue!

Contactgegevens Sprekers

Dave Carter, Manchester Digital Development Agency
d.carter@manchesterdda.com | +44 161 2558111

Drew Hemment, FutureEverything
drew@futureeverything.org | +44 161 8341300

Stephen Dobson, DC10plus
stephen.dobson@dc10plus.net

John Lorimer, Capital Programme City of Manchester
j.lorimer@manchester.gov.uk

Chris Farrow, Central Salford
AlisonWelsby@centralsalford.com (PA Farrow)

Simon Robertshaw, Sandbox
srobertshaw@uclan.ac.uk | +44 1772 895966

Janine Huizinga, Sandbox
jdhuizinga@uclan.ac.uk

Duurzaamheid

De vluchten die in het kader van de reis zijn gemaakt zijn volledig CO2 gecompenseerd via www.greenseat.nl. Het gaat om een compensatie van 9,8 ton CO2, het equivalent van een jaar zonnestroom van 24 panelen à 50 watt of de jaargroei van 490 bomen.

Ter plaatse is waar mogelijk gewandeld of gebruik gemaakt van het openbaar vervoer. Bij de selectie van de restaurants is zoveel mogelijk gekozen voor lokale restaurants (geen onderdeel van een keten), die lokale product gebruikten.

Notities

